

**Ба Шурои диссертатсионии 6D.КOA-14 назди
Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон
Бо сӯроғаи 734067, ш. Душанбе, кӯчаи Нахимов 64/14.**

ТАҚРИЗИ

Муқарризи расмӣ, доктори илмҳои иқтисодӣ, ректори Донишгоҳи (славянии) Россия ва Тоҷикистон, профессор Иброҳимзода Илҳомуддин Раҷабалӣ ба диссертатсия ва автореферати Каримов Баҳромҷон Исматуллоевич дар мавзӯи «Такмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон (дар мисоли вилояти Хатлон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050900 - Молия (6D050901 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз) пешниҳод шудааст.

1. Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самтҳои илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст.

Диссертатсияи Каримов Баҳромҷон Исматуллоевич дар мавзӯи: «Такмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон (дар мисоли вилояти Хатлон)», шиносномаи ихтисоси Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 6D050900 - Молия (6D050901 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз): 1.5. Ниҳодҳои молиявӣ: назария, методология, қоидаҳои рушд ва такмили идоракунии. 2.1. Рушди унсурҳои молияи давлатӣ, минтақавӣ ва маҳаллӣ. 2.2. Танзими молиявии равандҳои иқтисодию иҷтимоӣ. 2.3. Назария, методология ва методикаи банақшагирии молиявӣ дар сатҳи давлат ва маҳаллӣ. 2.8. Муносибқунонии раванди буҷетӣ: такмили системаи идоракунии даромадҳо ва хароҷоти системаи буҷетӣ ва фондҳои мақсадноки давлатӣ, мувофиқат мекунад.

Таҳқиқоти иҷрошуда ба концепсия ва барномаҳои давлатӣ дар соҳаи сиёсати буҷетӣ, инчунин Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Стратегияи миллии фарогирии молиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2022-2026, Стратегияи идоракунии молияи давлатӣ барои давраи то соли 2030 (СИМД), Тавзеҳот оид ба самтҳои асосии сиёсати буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2023 ва дурнамои нишондиҳандаҳои он барои солҳои 2024-2025 иҷро гардидааст.

2. Мубрамии мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ

Нақш ва механизмҳои молияи маҳаллӣ дар рушди минтақавӣ дар он зоҳир мегардад, ки самаранокии татбиқи барномаҳои давлатии иҷтимоӣ ва

иқтисодӣ дар сатҳи минтақаҳо бевосита бо ҳаҷм ва бефосилаи таъминоти буҷетии онҳо алоқаманд аст. Устувории молиявии мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ барои фаъолияти муассисаҳои буҷетӣ ва иҷроии нақшаҳои мақсадноки рушди маҳал асос мебошад.

Ҷанбаҳои асосии таъсири молияи маҳаллӣ бо он ифода кардан мумкин аст, ки мавҷудияти миқдори кофии захираҳои пулӣ ба мақомоти маҳаллӣ имкон медиҳад, ки на танҳо фаъолияти ҷорӣ худро нигоҳ доранд, балки барои навсозии инфрасохтори иҷтимоӣ ва истеҳсоли сармоягузорӣ кунанд. Маҳз дар сатҳи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мушкилоти норасоии ҷойҳои корӣ ва сатҳи пасти даромад шадидтар ба назар мерасанд. Тақсимооти босалоҳияти маблағҳои буҷетӣ барои мубориза бо камбизоатӣ ва пешгирии муҳочирати зиёдатии меҳнатӣ, ки махсусан барои деҳот хос аст, зарур аст.

Аз тарафи дигар, вазифаи муҳими мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ фароҳам овардани муҳити мусоид барои тиҷорат мебошад. Ин ҷалби самараноки захираҳои табиӣ, зеҳнӣ ва кадрҳои минтақаро дар бар мегирад. Дар ниҳоят, ноил шудан ба ҳадафҳои гузошташудаи пешрафти иҷтимоӣ иқтисодӣ бидуни тақмили мунтазами механизмҳои идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ғайриимкон аст.

Амалисозии вазифаҳои зикршуда ба тақмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатии кишвар вобаста буда, аз ин лиҳоз, кори диссертатсионии Каримов Баҳромҷон Исматуллоевич саривақтӣ ва мавзӯи таҳқиқот мубрам мебошад.

3. Эътимоднокӣ, дараҷаи асоснокии нуқтаҳои илмӣ, хулосаҳо ва тавсияҳои амалӣ дар диссертатсия омодашуда.

Дараҷаи илмии таҳқиқот, мантиқан пешниҳод кардани маводҳо қобилияти кори илмии докторантро дар кушодани ҷанбаҳои назариявӣ, методӣ методологӣ, ки равандҳои тақмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро таъмин менамояд, гувоҳӣ медиҳад. Кори диссертатсионӣ аз ҷониби Каримов Баҳромҷон Исматуллоевич иҷрошуда дорои базаи исботкунандаи натиҷаҳои илмӣ, мақсад ва вазифаҳо, мазмун ва объекти таҳқиқот мебошад. Дар равиши иҷроиши кори диссертатсионӣ докторант методология ва методҳои ҳозиразамонро истифода бурдааст. Нуқтаҳо ва натиҷаҳои таҳқиқот ва мазмуни кор мантиқан пайваст буда, бандҳои ба ҳимоя пешниҳоди шуда асоснок ва мазмуни диссертатсияро нишон медиҳанд. Дар кори диссертатсионии докторант нуқтаҳои концептуалӣ ва тавсияҳои амалӣ оид ба тақмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ пешниҳод карда шудааст.

4. Эътимоднокии дараҷаи пешниҳодҳо ва натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод шудааст.

Натиҷаҳои муҳими таҳқиқоти диссертатсионӣ, ки ҳамчун навғониҳои илмӣ баррасӣ шудаанд аз бандҳои зерин иборат мебошад:

- таҳкурсии назариявӣ-методологӣ гузошта шуда, асосҳои концептуалии идоракунии молияи давлатӣ ба низом дароварда шудааст. Муаллиф таърифи "идоракунии молияи давлатӣ" - ро таҳия кардааст ва низоми принципҳои бунёдии муайянкунандаи фаъолияти ин соҳаро ҷудо кардааст.
- равишҳои муаллифӣ барои арзёбии самаранокии механизми молиявӣ дар сатҳи маҳаллӣ таҳия ва асоснок карда шудаанд. Ба ҷорӣ намудани усули барномавӣ-мақсаднок ҳамчун воситаи ояндадори идоракунии захираҳои буҷети маҳаллӣ диққати махсус дода шудааст.
- дар заминаи маҷмӯи таҳлили нишондиҳандаҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ дар вилояти Хатлон хусусияти хоси ташаккули низоми молияи маҳаллӣ ошкор карда шудааст.
- усули муаллифии мониторинги раванди буҷетӣ дар маҳалҳо сохта шуда, маҷмуи ҷораҳо оид ба оптимизатсияи идоракунии барномавӣ-мақсаднок пешниҳод карда шудааст.

5. Нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда дар коркарди ҷанбаҳои назариявӣ-методии идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ аз тарафи муаллиф зоҳир мегарданд. Муаллиф афзорҳои самараноки барномаҳои мақсадноки идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро дар мисоли вилояти Хатлон пешниҳод кардааст. Таҳлили самараноки барномаҳои мақсадноки идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар вилояти Хатлон гузаронида шуда, алгоритми мониторинги идоракунии буҷети маҳаллӣ ва услуби барномавӣ-мақсаднок дар таъмини самараноки идоракунӣ муайян ва пешниҳод шудаанд.

6. Сохтор ва мазмуни қисмҳои асосии таҳқиқоти илмӣ

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса, рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат буда (166 номгӯй), 27 ҷадвал, 7 диаграмма ва 15 расм, аз 187 саҳифаи матни компютерӣ иборат мебошад.

Дар муқаддима мубрами мавзӯ, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо, мақсад ва вазифаҳо, объектӣ марҳила, асосҳои назариявӣ-методологӣ навғониҳои илмӣ ва ғайра баррасӣ шудаанд.

Дар боби якум “Асосҳои назариявӣ ва методологии механизмҳои идоракунии молияи давлатӣ”, муносибатҳои назариявӣ доир ба тавсифи моҳияти идоракунии молияи давлатӣ, таснифи механизмҳо ва принципҳои асосии идоракунии молияи мақомотҳои маҳаллии ҳокимияти давлатӣ,

муносибатҳои методӣ доир ба арзёбии механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллӣ, арзёбӣ шудаанд.

Боби аввали таҳқиқот ба таҳлили муфассали асосҳои назариявӣ ва методологӣ, ки моҳияти идоракунии молияи ҷамъиятиро ошкор мекунад, бахшида шудааст. Муаллиф бо далелҳо исбот мекунад, ки менечменти молиявӣ ҷузъи мураккабтарини системаи умумии молиявӣ мебошад, ки равандҳои банақшагирии стратегӣ, пешгӯӣ ва татбиқи функсияҳои назоратро дар бар мегирад. Самаранокии ин фаъолият бевосита бо сифати танзими меъёриро ҳуқуқӣ ва истифодаи усулҳои махсуси таъсиррасонӣ ба муносибатҳои молиявӣ алоқаманд аст.

Дар доираи он кори механизми молиявӣ ҳамчун воситаи асосии татбиқи вазифаҳои идоракунӣ, иборат аз доираи васеи муносибатҳо ва танзимгарон иборат аст. Муаллиф муайянкунии классикии системаи идоракунӣ роия карда, дар сохтори он субъект ва объектро ҷудо мекунад. Дар ин ҳолат, ба гуногунии робитаҳои молиявӣ, ки дар ҷараёни ҷамъоварӣ ва тақсимои захираҳои пулӣ байни институтҳои давлатӣ ва субъектҳои хоҷагидор ба вуҷуд меоянд, таъкид карда мешавад.

Дар рисола ба асосноккунии илмии қарорҳои қабулшуда аҳамияти махсус дода мешавад. Ба ақидаи муаллиф, раванди идоракунӣ бояд на танҳо ба қонуниятҳои бунедии иқтисодӣ, балки ба декомпозицияи амиқи равандҳои иқтисодӣ, инчунин ба мантиқи таҳлили маъмурӣ-иқтисодӣ таъкид карда мешавад. Модели муносири идоракунӣ тағйирёбии саривақтиро талаб мекунад, ки иваз кардани асбобҳои ғайримутаносибро бо фишангҳои молиявии инноватсионӣ дар назар дорад. Асоси чунин навсозӣ истифодаи маълумоти тасдиқшуда ва гузариш ба усулҳои дақиқи банақшагирии ҷорӣ ва ояндадор мебошад.

Дар анҷоми баррасии назариявӣ таъкид карда мешавад, ки истифодаи оқилонаи захираҳои бучетӣ дар сатҳи маҳаллӣ омили асосии таъмини пешрафти устувори иҷтимоию иқтисодии минтақаҳо мебошад. Ин равиш ба масири миллии рушд ва афзалиятҳои стратегии сиёсати давлатӣ, ки ба баланд бардоштани некӯаҳволии қаламравҳо равона шудаанд, комилан мувофиқат мекунад.

Оид ба нақши бучети маҳаллӣ дар рушди иқтисодию иҷтимоии шаҳрҳо, ноҳияҳо ва маҳалҳо мулоҳизаҳои муаллиф қобили қайд мебошад (саҳ. 22). Докторант дар расми 1.4 (саҳ.29) низоми идоракунӣ молияи маҳаллиро пешниҳод шудааст, ки заҳмати ӯро дар омӯхтани адабиётҳо, маводҳо ва маълумотҳои расмии Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон медиҳад. Дар асоси омӯзиши идоракунӣ дар адабиёти иқтисодӣ дар саҳ. 45 гурӯҳбандии муносибатҳои методӣ оварда шудааст.

Боби дуюм, “Таҳлили ҳолати муосири фаъолияти механизмҳои идоракунии буҷети маҳаллии вилояти Хатлон” ном дорад. Дар доираи ин боб ҳолати муосири рушди иқтисодӣ-иҷтимоӣ вилояти Хатлон, вазъи механизмҳои идоракунии ташаккулёбии буҷети маҳаллии вилояти Хатлон, таҳлили амалии механизмҳои идоракунии хароҷоти буҷети маҳаллӣ, баҳодихӣ ва таҳлил гардидаанд.

Тадқиқоти пешниҳодшуда таъкид менамояд, ки тибқи муқаррароти калидии Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2030 ободонии ҳамачонибаи ҳудудҳо ҳадафи олии дигаргуниҳои иқтисодии гузаронидашуда эътироф карда мешавад. Ин ҳуҷҷати барномавӣ афзалиятҳои стратегии курси давлатиро муайян мекунад, ки дар байни онҳо таҳкими истиқлолияти энергетикӣ ва озукаворӣ, рушди инфрасохтори коммуникатсионӣ ва васеъ кардани бозори меҳнат ба назар мерасанд. Самаранокии ин равандҳо бевосита бо фаъолияти системаи худидоракунии маҳаллӣ алоқаманд аст, ки дар он фарқияти возеҳи ҳуқуқи моликият ва тақсимоти даромад дар асоси принципҳои ғайримутамарказсозии фискалӣ ба мақомоти ҳокимияти шаҳру ноҳияҳо имкон медиҳад, ки ба динамикаи иҷтимоию иқтисодӣ фаъолона таъсир расонанд.

Дар сохтори иқтисодиёти миллии ба вилояти Хатлон, ки кафили устувории озукаворӣ ва саноатии давлат мебошад, нақши махсус дода шудааст. Минтақа истехсоли беш аз нисфи ҳаҷми умумии маҳсулоти кишоварзӣ ва тақрибан 40% иқтидори саноатии кишварро таъмин мекунад, ки барои пур кардани бозори дохилӣ ва афзоиши имкониятҳои содиротӣ муҳим аст. Ин минтақа ҳамчун объекти тадқиқоти диссертатсионӣ ҳамчун минтақаи сараҳолӣ ва агроиндустриалӣ тавсиф карда мешавад, ки дорои системаи пешрафтаи заминҳои обёришаванда мебошад ва дар ҷанубу ғарби ҷумҳурӣ 24,7 ҳазор километри мураббаъро ишғол мекунад.

Профили демографияи вилоят дар аввали соли 2023 аз ҷамъшавии 37% аҳолии кишвар дар ин ҷо шаҳодат медиҳад, ки дар ифодаи мутлақ 3611,2 ҳазор нафарро ташкил медиҳад. Дар ин ҳолат, аксарияти зиёди сокинони деҳот, ки зиёда аз 80% - и шумораи умумии шаҳрвандони минтақаро ташкил медиҳанд, мушоҳида карда мешаванд. Сохтори маъмурию ҳудудии вилоят 21 ноҳия, 4 шаҳр ва 132 ҷамоатро дар бар мегирад ва маркази маъмурии он шаҳри Бохтар рамзи даврони истиқлолият аст, ки дар давраи пас аз соли 1992 рушди муосир пайдо кардааст. Дар даҳсолаҳои охир дар минтақа системаи иҷтимоию иқтисодии навӣ бозорӣ, ки ба шароити муосири хоҷагидорӣ мутобиқ карда шудааст, бомуваффақият ташаккул ёфт.

Муаллиф асоснок хулоса мекунад, ки дар раванди ташаккул ва иҷрои буҷети маҳаллӣ ба назар гирифтани хусусиятҳои хоси иқтисодӣ ва захираҳои

мавҷудаи минтақа муҳим аст. Истифодаи иқтидори захираҳои маҳаллӣ ҳамчун омили асосие, ки ба далелҳо ва тасдиқи илмии нишондиҳандаҳои рушди пешбинишудаи иҷтимоӣ иқтисодии ҳудудҳо имкон медиҳад, баррасӣ карда мешавад. Ин равиш банақшагирии дақиқи параметрҳои буҷетро таъмин мекунад ва ба ноил шудан ба суръати устувори рушд дар сатҳи маҳаллӣ мусоидат мекунад.

Боби сеюм “Самтҳои асосии тақмили механизмҳои идоракунии буҷети маҳаллии вилояти Хатлон” ном дошта, ба тақмилдиҳии идоракунии механизмҳои буҷети маҳаллӣ дар шароити иқтисоди рақамӣ, роҳҳои асосии мукамалгардонии механизмҳои идоракунии барномавӣ-мақсаднок дар буҷети маҳаллӣ бахшида шудааст.

Қисмати сеюми тадқиқоти диссертатсионии Б.И. Каримов ба ҷустуҷӯ ва асосноккунии илмии роҳҳои навсозии механизмҳои идоракунии дар соҳаи молияи маҳаллӣ бахшида шудааст. Тавре ки муаллиф дуруст қайд мекунад, шартҳои асосии баланд бардоштани самаранокии сиёсати буҷетӣ муайянкунии дақиқи сохтори салоҳиятҳои даромад ва хароҷоти мақомоти ҳокимият дар маҳалҳо мебошад (сах.83). Чунин гузаштани масъала барои таъмини тақсимои оқилонаи захираҳои ҷамъиятӣ дар дарозмуддат муҳим аст.

Масири калидии стратегияи давлатӣ ба афзоиши некӯаҳволии шаҳрвандон тавассути истифодаи ҳамаҷонибаи фишангҳои ҳуқуқӣ, ташкилӣ ва институтсионалӣ нигаронида шудааст. Дар қор қайд карда мешавад, ки нишондиҳандаҳои сифати зиндагӣ дар минтақаҳои гуногун бо номуносибии назаррас тавсиф карда мешаванд. Ин фарқият бо хусусиятҳои равандҳои демографӣ, омилҳои иҷтимоӣ ва тақсимои нобаробари фазоии иқтидорҳои истеҳсоли вобаста аст, ки ин дар хусусиятҳои ташаккули заминаи даромади буҷетҳои маҳаллӣ инъикоси мустақим дорад.

Далелҳои довталаб ба манфиати васеъ кардани мухторияти молиявии қаламравҳо ва мустаҳкам кардани иқтидори даромади худ (сах.118119) ба диққати махсус равона карда шудаанд. Муаллиф таъкид мекунад, ки мустақилияти буҷетӣ шартҳои зарурӣ барои иҷрои самаранокии ӯҳдадорӣ дар назди аҳоли ва татбиқи барномаҳои минтақавии рушд мебошад.

Тадқиқот муҳаррикҳои афзоиши даромади маҳаллиро ба таври муфассал ба низом даровардааст. Ба омилҳои афзалиятнок муаллиф баланд бардоштани самаранокии истифодаи амволи моликияти муниципалиро, беҳтар кардани сифати заминаи сармоягузорӣ ва оптимизатсияи таъсири маъмуриро дар бар мегирад. Тадбирҳои ҳавасмандгардонии фаъолияти соҳибкорӣ, ҷалби шаҳрвандон ба равандҳои худидоракунии андоз, инчунин ҷорӣ намудани низоми мониторинги мунтазам ва баҳодиҳии самаранокии имтиёзҳои андозии пешниҳодшуда низ муҳим доништа мешаванд (сах.138).

Қисми ниҳоии боб ба методологияи ҷорӣ намудани асбобҳои барномавӣ-мақсаднок ба раванди буҷетӣ дар сатҳи маҳаллӣ равона карда шудааст. Таҳияҳои муаллифӣ истифодаи усулҳои инноватсионии тафсилотро хангоми банақшаگیرӣ ва тақсмоти маблағҳои буҷетӣ пешниҳод мекунанд. Тавсияҳои дар қор пешниҳодшуда ба тағйирёбии сифатии механизмҳои маблағгузорӣ ва муайян кардани параметрҳои қисми хароҷоти буҷет равона карда шудаанд, ки ба ноил шудан ба натиҷаҳои мушаххаси иҷтимоию иқтисодӣ мусоидат мекунанд (саҳ. 143, 144, 147, 148, 155).

7. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва пешниҳодҳо дар диссертатсия оварда шуданд.

Паҳлуҳои илмӣ, хулосаҳо, пешниҳодҳо ва тавсияҳои дар диссертатсия омода шуда дар асоси ҷамъоварӣ ва таҳияи ҳамаҷонибаи иттилоотҳои зиёди илмӣ ва оморӣ, ки дорои сарчашмаҳои эътимоднок мебошанд, саҳми арзандаи амалӣ- методӣ назариявии худро дар тақмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мегузоранд. Инчунин, ҷанбаҳои методологӣ ва назариявӣ, ақида ва фаҳмиши докторант оид ба моҳияти иқтисодию иҷтимоии тақмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллӣ, асосноккуни моҳият ва зарурияти таҳлили ҳамаҷонибаи механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллӣ дар асоси ҷамъовариҳои иттилооти зарурӣ ва маводҳои оморӣ ва таҳлили онҳо эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқоти Каримов Баҳромҷон Исматуллоевич-ро нишон медиҳанд.

8. Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо назардошти тавсияҳо оиди истифодабарии онҳо.

Аҳамияти илмии таҳқиқот дар он зоҳир меёбад, ки хулоса ва муқаррароти диссертатсия, асосҳои методологии баҳодиҳии самаранокии идоракунии молияи маҳаллиро таҳия намуда, шартҳои идоракунии самаранокии буҷети давлатиро муайян менамояд ва ба баландбардории самаранокии идоракунии буҷети маҳаллӣ мусоидат хоҳад кард.

Аҳамияти амалии таҳқиқот бо асоснок карда мешавад, ки хулоса ва пешниҳодҳои амалӣ дар диссертатсия таҳия шуда, аз ҷумла методологияи арзёбии самаранокии механизми идоракунии буҷети мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, низоми нишондиҳандаҳои баҳодиҳии фаъолият, пешниҳодҳо оид ба тақмили низоми арзёбии самаранокии идоракунии буҷети маҳаллӣ буда, метавонад аз ҷониби мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ хангоми мушаххас кардани асосҳои ташкилӣ, ҳуқуқӣ ва методии идоракунии буҷетҳои маҳаллӣ ва қабули қарорҳои идоракунӣ истифода шаванд.

Аҳамияти иқтисодии таҳқиқот бошад, дар истифодабарии натиҷаҳои таҳқиқот, тавсияҳо ва ҷорабиниҳои пешниҳодшуда оиди тақмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, роҳҳои

ғанигардони молияи маҳалло, самаранок истифодабурдани онҳо омили муҳими таъмини рушди устувори нишондиҳандаҳои иқтисодию молиявӣ, афзоиши маҳсулот ва хизматрасониҳо дар маҳалло зоҳир мегардад

Аҳамияти иҷтимоии таҳқиқот бо натиҷаҳои илмию амалии кори таҳқиқшуда, пешниҳодҳо оиди ғанигардонидани буҷети маҳалло ва самаранок истифодабарии онҳо омили рушди соҳаҳои иҷтимоӣ, паст намудани сатҳи камбизоатии аҳоли, зина ба зина баланд бардоштани музди меҳнати кормандони маориф, тандурустӣ ва дигар соҳаҳои хоҷагии маҳалло мешавад.

10. Эродҳо ба таҳқиқоти диссертатсионӣ.

Таҳлили мазмун ва мундариҷаи таҳқиқоти диссертатсионии Каримов Баҳромҷон Исматуллоевич дар мавзӯи “Такмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳалли ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон” нишон дод, ки ҳадаф ва вазифаҳои гузошташуда иҷро шудаанд. Дар рафти шиносӣ бо диссертатсияи пешниҳодшуда чунин шарҳҳо ва пешниҳодҳо оид ба такмили мундариҷаи он таҳия карда шуданд:

➤ Муаллиф бояд диққати худро ба ҳалли масъалаҳои назариявии бунёди равона карда, ба таҳлили амиқи муқоисавии назари муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷӣ, инчунин ба таҳияи хулосаҳои муаллиф дар асоси концепсияҳои омӯхташуда диққати ҷиддӣ диҳад.

➤ Дар расми 1.2 (саҳ. 24) муаллиф таснифоти ҳамаҷонибаи даромадҳои андозро ба буҷети маҳаллӣ дода, вале аз ҷӣ бошад, ки дар расми 1.3 таркиби даромади ғайриандозиро бо се мавқеъ: интиқол аз буҷети ҷумҳуриявӣ, даромад аз хизматрасониҳои пулакӣ ва дигар даромадҳо маҳдуд кардааст. Тавсия дода мешавад, ки рӯйхати муфассали ҳамаи манбаъҳои даромади ғайриандозӣ ба монанди тафсилоти пардохтҳои андоз пешниҳод карда шавад.

➤ Матни диссертатсия доираи васеи масъалаҳоро аз вазифаҳо ва системаҳои идоракунии то хусусиятҳои равандҳои буҷетӣ фаро мегирад, дар ҳоле ки мавзӯи механизмҳо ва типологияи онҳо дар сарлавҳа пурра ошкор карда нашудааст. Ин самт барои таҳқиқоти минбаъдаи илмии довталаб ояндадор аст.

➤ Дар қисми тадқиқот оид ба муайян кардани самаранокии хароҷоти буҷетӣ (саҳ.59-60), муаллиф бо пешниҳоди тасвирии нишондиҳандаҳои ҳисоббаробаркунӣ ва формулаҳои дахлдор маҳдуд карда мешавад. Аҳамияти илмии ин бахш бо назардошти тафсири амиқи натиҷаҳои бадастомада ва экстраполятсияи амалии онҳо ба вазифаҳои мушаххаси идоракунии ба таври назаррас афзоиш меёфт.

➤ Аз нуқтаи назари арзёбии самаранокии идоракунии буҷети маҳаллӣ,

коҳиши тадриҷии вобастагӣ аз субвенсияҳои ҷумҳуриявӣ, субсидияҳо ва субсидияҳо аз ҷиҳати стратегӣ муҳим аст, ки асосноккунии муфассалтар ва таҳияи тавсияҳои дахлдорро талаб мекунад.

11. Мутобиқати квалifikатсияи илмӣ докторант ба дараҷаи илмӣ.

Каримов Баҳромҷон Исмаилов аз ҷиҳати илмӣ мутахассис дар самти тақмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ буда, диссертатсияи иҷрошуда ба ихтисоси илмӣ интихобшуда мутобиқат менамояд. Мавзӯи таҳқиқот, мундариҷа ва мазмуни он ба талаботи шиносномаи ихтисоси доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D050900 - Молия (6D050901 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз) мутобиқ мебошад. Ҷамҷунин, натиҷаҳои илмию амалии ба даст овардаи докторант ба талаботи квалifikатсионии илмӣ дараҷаи илмӣ мувофиқат мекунад.

Автореферат ва мақолаҳои илмӣ нашршуда мазмуни асосии кори диссертатсиониро дар худ инъикос намудаанд.

12. Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар мақолаҳои тақризшавандаи илмӣ.

Аз рӯи мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ 22 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 11 мақола дар нашрияҳои илмӣ, ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия шудааст, нашр гардидаанд.

13. Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Барасмиятдарории диссертатсия ба “Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D050900 - Молия (6D050901 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз), мувофиқат намуда, автореферат ва мақолаҳои илмӣ чопшуда доир ба мавзӯи диссертатсия” (қарори Раёсати ҚОА, аз 28 июни соли 2017 №3/1), талаботҳои “Тартиб додани дараҷаи илмӣ”, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқат мекунад.

14. Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия.

Диссертатсияи Каримов Баҳромҷон Исмаилов аз ҷиҳати мавзӯи «Тақмили механизми идоракунии молияи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон (дар мисоли вилояти Хатлон)» аз нигоҳи мазмуни илмӣ, мундариҷа ва шакли баёни кори илмию тахассусӣ буда, дорои ҳалли муаммоҳои илмӣ, ки аҳамияти муҳиму афзалиятнокро дар рушди танзими механизми идоракунии молияи маҳаллӣ, хусусан баланд бардорӣ

самаранокии идоракунӣ ва истифодабарии бучети мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ мебошад. Ба талаботи низомномаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он Каримов Баҳромҷон Исмагуллоевич барои гирифтани дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D050900 - Молия (6D050901 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз) сазовор мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор,
ректори Донишгоҳи (славянии)
Россия ва Тоҷикистон

Иброҳимзода И. Р.

Дурустии имзои Иброҳимзода И. Р -ро тасдиқ мекунам.

**Сардори Раёсати кадрҳои Донишгоҳи
(славянии) Россия Тоҷикистон**
« ___ » _____ соли 2026

Исмаилова М.Н

Суроға:

73400, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.
Душанбе, к. Мирзо Турсунзода, 30.
Тел: (992) 372-213550.

nauka-rtso@rambler.ru

Сомона: www.nauka-rtso.tj

Почтаи электронӣ: E-mail: ilhomuddin@mail.ru